

ԴԱՎԻԹ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, տ.գ.դ.

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
ավագ գիտաշխատող

ԼԵՎՈՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ, տ.գ.թ.

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
գիտաշխատող

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ, տ.գ.թ.

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
գիտաշխատող

ՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱՆ¹

Պարենային ապահովության հիմնախնդիրը համարվում է ցանկացած երկրի կենսաապահովման գլխավոր բաղադրիչը, քանի որ ներկայում ողջ աշխարհում պարենային ապահովության մակարդակը շատ ցածր է, որի պատճառով շատ երկրները ներկրում են պարենի լայն տեսականի, որոնցից են ցորենը, շաքարավազը, բրինձը, միսը (տավարի, հավի, խոզի), բուսական յուղը, կենդանական յուղը և այլն՝ առկա բացը լրացնելու նպատակով: Բնականաբար շատ երկրներում առկա է պարենի վերոհիշյալ տեսականու պաշարների ավելցուկ, որը հետագայում արտահանվում է: Այս առումով կարևորվում է արտաքին առևտրում տնտեսական մեխանիզմների՝ հատկապես հարկային դաշտի բարելավումը հիմնական պարենային ապրանքների մասով տարիֆների և ավելացված արժեքի հարկի գրոյական դրույքաչափի կիրառումը: Ներկայում արտաքին առևտրում մեծ դերակատարում ունի Առևտրի համաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ), որի անդամ երկրները իրականացնում են արտաքին առևտուր բարենպաստ պայմաններով, քանի որ անդամ երկրների համար ստեղծված է բարենպաստ պայմաններ արտաքին առևտուրը արդյունավետ իրականացնելու նպատակով: ԵՄ-ում, ինչպես նաև մի շարք այլ երկրներում կիրառվում է ներմուծման գրոյական դրույքաչափ, որը նպաստում է ներկրված ապրանքների գնաճի զսպմանը: Հարկ է նշել, որ նոր տնտեսական գոտու՝ մաքսային միության (ՄՄ) ստեղծումը հանդիսանում է ԱՊՀ անդամ երկրների՝ մասնավորապես ՌԴ, Բելառուսի, Ղազախստանի կողմից նախաձեռնված և հիմնադրված տնտեսական միություն, որը նպատակաուղղված է անդամ երկրների միջև ազատ առևտրի իրականացմանը: Սակայն տվյալ միությունը չի նպաստում այլ, ոչ անդամ երկրների հետ արտաքին առևտրի իրականացմանը, քանի որ անդամ երկրներում երրորդ երկրներից ներմուծվող պարենի լայն տեսականու գծով կիրառվում են ներմուծման տարիֆներ 5-ից մինչև 60 տոկոս դրույքաչափով, որը ՄՄ պարագայում ազդում է ներքին շուկայում իրացման գների վրա բացասական առումով, սակայն ՄՄ կողմից կիրառվող տարիֆները միտված են խթանելու հայրենական արտադրության պարենամթերքի զարգացմանը և առաջնորդմանը, ինչպես նաև արտաքին առևտրի հաշվեկշռի կառուցվածքի բարելավմանը: Այսպիսով, ներկայիս գլոբալ տնտեսական իրավիճակում մի շարք երկրների արտաքին առևտրի իրականացման գործընթացում առաջանում են խնդիրներ, որոնք, բնականաբար, բացասաբար են ազդում տվյալ երկրի տնտեսության վրա: Հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել և վերլուծել միջազգային շուկայում պարենային ապրանքների

¹ Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ-ի կողմից տրամադրվող ֆինանսական աջակցության շնորհիվ՝ № SCS 13YR-5B0037 գիտական թեմայի շրջանակներում:

արտադրության և արտահանման միտումները, բացահայտել պարենային ապրանքների հիմնական խոշոր արտադրողներին, ներկայացնելով վերջիններիս արտադրության ծավալների վիճակագրական ցուցանիշները և դրանց միտումները, բացահայտել պարենային ապրանքների խոշոր արտահանող երկրներին, ինչպես նաև վերջիններիս կողմից արտահանման վիճակագրական ցուցանիշների դինամիկան:

Այժմ հարկ ենք համարում ներկայացնել հիմնական 20 խոշոր երկրների կողմից պարենի հիմնական տեսականու արտադրության և արտահանման վիճակագրական ցուցանիշները 2009-2011թ.¹ և փորձենք վերլուծել դրանք:

Ուսումնասիրելով համաշխարհային շուկայում ցորենի արտադրության և արտահանման 2009-2011թթ. վիճակագրական ցուցանիշները (տե՛ս աղյուսակներ 1 և 2)² կարելի է փաստել, որ հիմնական խոշոր արտադրող և արտահանող երկրները հիմնականում կրկնվում են: Իսկ խոշոր ծավալներով ցորեն արտադրող հիմնական երկրներն են Չինաստանը, Հնդկաստանը, ԱՄՆ-ը, ՌԴ-ը, ինչպես նաև ԵՄ անդամ երկրները:

Այսպես, 2011թ. ցորենի արտադրության ծավալով Չինաստանի մասնաբաժինը վերը թվարկված 20 երկրների ընդհանուր² ցուցանիշների մեջ 2011թ. կազմել է 19.6% (117.4 մլն տ.), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 101.9%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 100%: Հնդկաստանը 2011թ. ցորենի արտադրության ծավալով ընդհանուրի մեջ համապատասխանաբար կազմել է՝ 14.5% (86.9 մլն տ.), աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 107.5%, իսկ 2010թ. աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 100.2%: Յորենի արտադրության ծավալով երրորդ տեղը զբաղեցնող ՌԴ մասնաբաժինը ընդհանուրի մեջ 2011թ. կազմել է 9.4% (56.2 մլն տ.), աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 135.5%, իսկ 2010թ. 2009թ. նկատմամբ ծավալները նվազել են 32.8%-ով: Չորրորդ տեղը զբաղեցնող ԱՄՆ-ի մասնաբաժինը ընդհանուրի մեջ կազմել է 9.1% (54.4 մլն տ), աճի տեմպը կազմել է 90.6%, իսկ 2010թ.՝ 99.5%: Վերջինիս հաջորդում է Ֆրանսիան, որի արտադրանքը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 6.3%-ը (36.0 մլն տ), աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 94.2%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 99.7%:

Յորենի արտահանման 2011թ. ցուցանիշների համաձայն առաջին տեղն է զբաղեցնում ԱՄՆ-ը, որը ցորենի արտադրության շուրջ 60.3%-ը (32.8 մլն տոննա, 11.1 մլն ԱՄՆ դոլար) արտահանել է այլ երկրներ, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 23.4%-ը, արժեքի՝ 25.2%-ը: Տվյալ երկրի 2011թ. արտահանման ծավալների աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է ծավալով 117.8%, իսկ արժեքով՝ 164.9%, 2010թ. աճի տեմպը համապատասխանաբար կազմել է 125.9% և 125.5%: Ֆրանսիան 2011թ. արտահանել է արտադրանքի 53%-ը (20.3 մլն տոննա, 6.7 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 14.5%-ը, արժեքի՝ 15.3%-ը: Տվյալ երկրի աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 96.5%, արժեքով՝ 144.8%, իսկ 2010թ. աճի տեմպը կազմել է համապատասխանաբար 124.9% և 123.7%: Ավստրալիան 2011թ. արտահանել է արտադրանքի 64%-ը (17.6 մլն տոննա, 5.7 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 12.6%-ը, արժեքի՝ 12.9%-ը: Արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է ծավալով 111.1%, արժեքով՝ 148.5%, իսկ 2010թ. աճի տեմպը համապատասխանաբար կազմել է 105.9% և 139.0%: Կանադան 2011թ. արտահանել է արտադրանքի 65%-ը (16.3 մլն տոննա, 5.7 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 11.6%-ը, արժեքով՝ 13%-ը: Արտահանման աճի տեմպը 2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 88.8%, արժեքով՝ 126.6%, իսկ 2010թ. աճի տեմպը համապատասխանաբար կազմել է 95.4% և 85.7%: ՌԴ-ը 2011թ. արտահանել է արտադրանքի 27%-ը (15 մլն տոննա, 3.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 10.8%-ը, արժեքի՝ 8.3%-ը: Տվյալ երկրի արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 128.2%, արժեքով՝ 177.4%, սակայն 2010թ. արտահանման ծավալները նախորդ

¹ Արտադրության և արտահանման վիճակագրական ցուցանիշներում ներառված են միայն 2009-2011թթ. քանի որ <http://faostat.fao.org/> տվյալների շտեմարանում բացակայում են 2012թ. և 2013թ. արտահանման ցուցանիշները:

² Այսուհետ, որպես «ընդհանուր» հարկ է հիմք ընդունել 20 երկրների կողմից համապատասխանաբար արտադրության կամ արտահանման վիճակագրական ցուցանիշների ընդհանուր գումարը:

տարվա նկատմամբ կրճատվել են 29.6%-ով և 24.8%-ով: Հատկանշական է այն, որ ցորենի արտահանող շատ երկրներ արտահանման հետ մեկտեղ մաս ներմուծում են տվյալ ապրանքատեսակից՝ ցորենի տեսականին բազմապատնեցներու (դիվերսիֆիկացնելու) նպատակով: 2011թ. ցորենի ամենաշատ արտահանում ունեցող 20 երկրներում ցորենի 1 տոննայի արժեքը ամենացածրը եղել է Ղազախստանում՝ 210.76 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենաբարձրը՝ Մեքսիկայում՝ 357.10 ԱՄՆ դոլար: 2010թ. վերոհիշյալ 20 երկրներում ցորենի արտահանման 1 տոննայի արժեքը ամենաբարձրը եղել է Կանադայում՝ 246.6 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Պակիստանում՝ 145.3 ԱՄՆ դոլար, իսկ 2009թ. ամենաբարձրը եղել է Պակիստանում՝ 263.2 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Ուկրաինայում՝ 138.0 ԱՄՆ դոլար:

Չվերամշակված շաքարավազի 20 հիմնական երկրների կողմից արտադրության և արտահանման 2009-2011թթ. ցուցանիշների համաձայն (տես աղյուսակ 3 և 4), շաքարավազի խոշոր արտադրողներից Բրազիլիան, Հնդկաստանը, Թաիլանդը, ԱՄՆ-ը, Մեքսիկան և մի շարք այլ երկրներ միաժամանակ հանդիսանում են մաս խոշոր արտահանողներ, որոնք ներքին շուկան արտադրությամբ ապահովման հետ մեկտեղ շաքարավազը արտահանում են այլ երկրներ: Ինչպես նկատվում է աղյուսակ 3-ից, 2011թ. Բրազիլիայի արտադրության մասնաբաժինը 20 խոշոր արտադրող երկրների ցուցակում կազմել է 26.5%, իսկ արտադրության ծավալների աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 94.3%, 2010թ.՝ 115.1%: Հնդկաստանի արտադրության ծավալները 2011թ. կազմել են ընդհանուրի 18.7%-ը, իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 128.8%, 2010թ. այդ ցուցանիշը կազմել է 129.4%:

Չվերամշակված շաքարավազի արտահանման ծավալներով առաջին տեղում է Բրազիլիան, որը 2011թ. իր արտադրանքի 53.6%-ը (20 մլն տոննա, 11.5 մլրդ ԱՄՆ դոլար) արտահանել է այլ երկրներ, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 62.6%-ը, արժեքի՝ 63%-ը: Արտահանման ծավալների աճի տեմպը 2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 96.2%, իսկ արժեքով՝ 124%: 2010թ. արտահանման աճի տեմպը կազմել է 116.8%, իսկ արժեքով՝ 155.7%: Վերջինիս հաջորդում է Թաիլանդը, որը արտահանել է արտադրանքի 42.7% (4.1 մլն տոննա, 2.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 12.8%-ը, արժեքի՝ 11.4%-ը: Արտահանման աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 198.7%, իսկ արժեքով՝ 241.8%, 2010թ. այդ ցուցանիշները համապատասխանաբար կազմել են 88.4% և 114.4%: Ավստրալիան արտահանել է արտադրանքի 46.7%-ը (1.7 մլն տոննա, 987 մլն ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 5.3%-ը, արժեքի՝ 5.4%-ը: Արտահանման ծավալները 2011թ. կրճատվել են 38.9%-ով, իսկ արժեքով՝ 24.8 %-ով, սակայն նախորդ տարի 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 114.6%, իսկ արժեքով՝ 152.6%: Արտահանման ծավալներով չորրորդ տեղում է Գվատեմալան, որը արտահանել է արտադրանքի 54.9%-ը (1.3 մլն տոննա, 649 մլն ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 4%-ը, արժեքի՝ 3.5%-ը: Արտահանման ծավալները 2011թ. կրճատվել են 26%-ով, իսկ արժեքով՝ 10.6%-ով, սակայն 2010թ. նախորդ տարվա նկատմամբ արտահանման ծավալների աճի տեմպը կազմել է 109.5%, իսկ արժեքով՝ 142.8%: Հինգերորդ տեղը զբաղեցնող Հնդկաստանը 2011թ. արտահանել է արտադրանքի 3.3%-ը (876 հազար տոննա, 607 մլն ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 2.7%-ը, արժեքի՝ 3.5%-ը: Արտահանման ծավալը 2011թ. գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշին 2.3 անգամ, իսկ արժեքով գերազանցել է շուրջ 2.4 անգամ: 2010թ. արտահանման ցուցանիշները նույնպես վկայում են ծավալների աճի մասին, քանի որ այն գերազանցել է 2009թ. ցուցանիշներին շուրջ 15 անգամ, իսկ արժեքով՝ 19.8 անգամ: Հարկ է նշել նաև, որ խոշոր արտադրող 20 երկրներից Չինաստանը (12.5 մլն տ.) չի ընդգրկվել 20 խոշոր արտահանող երկրների ցանկում: Միաժամանակ չվերամշակված շաքարավազի 1 տոննայի արտահանման գների համաձայն ամենաբարձր գինը 2011թ. եղել է Մեքսիկայում՝ 794.6 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ ԱՄՆ-ում՝ 367.81 ԱՄՆ դոլար, 2010թ. ամենաբարձր գինը եղել է Մալավիյում՝ 1061.6 ԱՄՆ դոլար, ամենացածրը՝ Ֆիջիում՝ 382 ԱՄՆ դոլար: 2009թ. ամենաբարձր գինը եղել է Ֆրանսիայում՝ 644.5 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Կուբայում՝ 291.1 ԱՄՆ դոլար 1 տոննայի դիմաց:

Կաթի փոշու 20 հիմնական երկրների կողմից արտադրության և արտահանման 2009-2011թթ. ցուցանիշների համաձայն (տե՛ս աղյուսակ 5 և 6) հիմնական խոշոր արտադրողները միաժամանակ հանդիսանում են նաև արտահանողներ: Այսպես, 2011թ. արտադրության ծավալով առաջին տեղում է ԱՄՆ-ը, որի մասնաբաժինը ամբողջ արտադրության ծավալում կազմում է 26.5%-ը (785 հազար տոննա), երկրորդ տեղում է Նոր Զելանդիան, որի արտադրության մասնաբաժինը ընդհանուրի մեջ կազմել է 12.4% (366 հազար տոննա), որին հաջորդում է Գերմանիան՝ 10.1% (299.5 հազար տոննա): Արտադրության ծավալով չորրորդ տեղում է Ֆրանսիան, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուրի 8.4%-ը (250 հազար տոննա), իսկ հինգերորդ տեղում՝ Ավստրալիան, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուրի 5.7%-ը (168 հազար տոննա): Հարկ է փաստել, որ կաթի փոշու արտադրության ծավալները ըստ տարիների հիմնականում պահպանվում են, ինչը պայմանավորված է կայուն պահանջարկով:

Կաթի փոշու 2011թ. արտահանման ցուցանիշների համաձայն 20 խոշոր արտահանող երկրների ցանկում առաջին տեղում է ԱՄՆ-ը, որը արտահանել է արտադրանքի 55.6%-ը, որը ընդհանուր արտահանման ծավալում կազմել է 22%, արժեքով՝ 21.8% (436 հազար տոննա, 1.4 մլրդ ԱՄՆ դոլար), աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 113.6%, իսկ արժեքով՝ 140.1%, 2010թ. աճի տեմպը համապատասխանաբար կազմել է 154.4% և 199.3%: ԱՄՆ-ին հաջորդում է Գերմանիան, որը արտադրանքի 98.4%-ը արտահանել է, ինչը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 14.8%-ը և արժեքի 12.9%-ը (295 հազար տոննա, 946 մլն ԱՄՆ դոլար), աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 132.7%, իսկ արժեքով՝ 152.1%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է համապատասխանաբար՝ 115.4% և 134.9%: Հաջորդը Նոր Զելանդիան է, որը 2011թ. արտահանել է արտադրության 67.2%-ը, ընդհանուր արտահանման ծավալի 12.4%-ը, իսկ արժեքով՝ 12.9%-ը (246 հազար տոննա, 859 հազար ԱՄՆ դոլար): Ինչպես նկատվում է 2011թ. տվյալ երկրի կաթի փոշու արտահանման ծավալները կրճատվել են 29.5%-ով, իսկ արժեքով՝ 17.3%-ով: Նույնը կարելի է ասել նաև 2010թ. մասով, քանի որ արտահանման ծավալը նվազել է 14.5%-ով, և միայն արժեքով ցուցանիշը աճել է 24.1%-ով: Արտահանման ծավալներով հաջորդը Ֆրանսիան է, որը արտահանել է արտադրանքի 82.2%-ը, ընդհանուր արտահանման ծավալով և արժեքով՝ 10.3%-ը (206 հազար տոննա, 687 մլն ԱՄՆ դոլար): 2011թ. Ֆրանսիայի արտահանման աճի տեմպը ծավալով կազմել է 109.3%, իսկ արժեքով՝ 127.6%, 2010թ. այս ցուցանիշները համապատասխանաբար կազմել են 159.3% և 179.6%: Աղյուսակ 6-ում հինգերորդ տեղը զբաղեցնողը՝ Բելգիան, ընդգրկված չէ 20 խոշոր կաթ արտադրող երկրների ցանկում, սակայն վերջինիս ընդհանուր արտահանման ծավալում կազմել է 8.1%-ը, իսկ արժեքով՝ 8.3%-ը (161 հազար տոննա, 549 մլն ԱՄՆ դոլար): 2011թ. արտահանման աճի տեմպը կազմել է 118.7%, արժեքով՝ 126.8%, իսկ 2010թ. այդ ցուցանիշները համապատասխանաբար կազմել են 146.7% և 197%: Կաթի փոշու 2011թ. արտահանման 1 տոննայի գինը ամենից բարձր եղել է Բելառուսում՝ 3892.26 ԱՄՆ դոլար և ամենից ցածրը՝ Սաուդյան Արաբիայում՝ 1617.36 ԱՄՆ դոլար: 2010թ. արտահանման 1 տոննայի գինը ամենից բարձր եղել է Բելառուսում՝ 3529.2 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենից ցածրը՝ Սաուդյան Արաբիայում՝ 1182.6 ԱՄՆ դոլար: 2009թ. կաթի փոշու ամենաբարձր գինը եղել է Իսպանիայում՝ 2802 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Ուկրաինայում՝ 1641.3 ԱՄՆ դոլար:

Կարագի արտադրության և արտահանման 20 հիմնական երկրների 2009-2011թթ. վիճակագրական ցուցանիշների (տե՛ս աղյուսակ 7 և 8) ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ կարագ արտադրող խոշոր երկրները միևնույն ժամանակ հանդիսանում են նաև խոշոր արտահանողներ: Կարագի արտադրության ծավալներով առաջին տեղում է ԱՄՆ-ը, որի բաժինը արտադրության ընդհանուր ծավալում կազմել է շուրջ 20.2% (821 հազար տոննա), որի արտադրության ծավալների աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 115.7%, սակայն 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 99.5%: Արտադրության ծավալով երկրորդ տեղում է Նոր Զելանդիան, որի արտադրանքը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 11.3%-ը (459 հազար տոննա), արտադրության ծավալների աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 104.1%, իսկ 2010թ.՝ 106.8%: Վերջինիս հաջորդում է Գերմանիան, որի արտադրանքը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 10.46%-ը (425 հազար տոննա), աճի տեմպը կազմել է 105.2%, իսկ 2010թ.՝ 98.6%: Չորրորդ տեղում է Ֆրանսիան, որի արտադրանքը կազմել է ընդհանուրի 10.45%-ը (424 հազար տոննա), աճի տեմպը

2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ կազմելով 100.3%, իսկ 2010թ. այդ ցուցանիշը կազմել է 101.9%: Արտադրության ծավալով հինգերորդ տեղում է ՌԴ-ը, որի արտադրանքը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 5.4%-ը (220 հազար տոննա), աճի տեմպը կազմելով 105.8%, իսկ 2010թ. նախորդ տարվա նկատմամբ այդ ցուցանիշը կրճատվել է 10.7%-ով:

Կարագի արտահանման ցուցանիշներով առաջին տեղում է Նոր Զելանդիան, որը 2011թ. արտահանել է արտադրված կարագի 61.1%-ը, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 21.4%-ը, արժեքի՝ 20%-ը (280 հազար տոննա, 1.4 մլրդ ԱՄՆ դոլար), արտահանման ծավալները կրճատվել են 32.6%-ով, արժեքով՝ 10.9%-ով, իսկ 2010թ. արտահանման ծավալը կրճատվել է 7.8%-ով, սակայն արժեքով աճել է 63.6%-ով: Հարկ է նշել, որ կարագի արտահանման ծավալներով երկրորդ և երրորդ տեղերը զբաղեցնող Նիդերլանդների և Իռլանդիայի արտահանման ծավալները գերազանցել են արտադրության ծավալներին համապատասխանաբար 36.4%-ով և 12.3%-ով: Նիդերլանդների արտահանման ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 13.5%-ը, արժեքի՝ 14.6%-ը: Նշենք, որ արտահանման ծավալի աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 96.7%, արժեքով՝ 124.2%, իսկ 2010թ. այդ ցուցանիշները կազմել են համապատասխանաբար 102% և 131.3%: Իռլանդիայի արտահանման ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 12.5%-ը, արժեքով՝ 11.5%-ը, ինչը պայմանավորված է տվյալ երկրների կողմից կարագի ներմուծման և հետագայում արտահանման հանգամանքով: 2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ արտահանման աճի տեմպը կազմել է ծավալով 121.9%, արժեքով՝ 144.6%, իսկ 2010թ. համապատասխանաբար՝ 112% և 143.7%: Միաժամանակ նշենք, որ Նիդերլանդները 2011թ. ներկրել է 53 հազար տոննա կարագ, որը ամենայն հավանականությամբ հետագայում արտահանվել է: Նույնը կարելի է ասել նաև Իռլանդիայի մասին, քանի որ 2011թ. ներկրվել է 6604 տոննա կարագ: Արտահանման ծավալներով չորրորդ տեղում է Բելգիան, որի արտահանման ծավալը գերազանցել է արտադրության ծավալը շուրջ 2 անգամ և կազմել է ընդհանուրի 8.7%-ը, արժեքով՝ 9.8%-ը (114 հազար տոննա, 687 մլն ԱՄՆ դոլար): Նշենք, որ 2011թ. արտահանման ծավալը կրճատվել է 12.9%-ով, իսկ արժեքով աճել է 4.8%-ով, 2010թ. այդ ցուցանիշները համապատասխանաբար կազմել են՝ 5.8% և 12%: Հինգերորդ տեղում է Գերմանիան, որը 2011թ. արտահանել է արտադրության 25.3%-ը (107.7 հազար տոննա, 614 մլն ԱՄՆ դոլար արժեքով), որի արտահանման ծավալը կազմել է ընդհանուրի 8.2%-ը, արժեքով՝ 8.8%-ը: Կարագի արտահանման ծավալների աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 95.8%, իսկ արժեքով՝ 119.2%, 2010թ. այդ ցուցանիշները կազմել են համապատասխանաբար 122.6% և 152.2%: Կարագի արտահանման գների համաձայն 2011թ. 1 տոննայի ամենաբարձր գինը եղել է Դանիայում՝ 6364.44 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Ուրուգվայում՝ 3811.99 ԱՄՆ դոլար, 2010թ. այդ օրինաչափությունը պահպանվել է. ամենաբարձր գինը եղել է Դանիայում՝ 5300.6 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Ուրուգվայում՝ 2975 ԱՄՆ դոլար, ինչպես նաև 2009թ. ամենաբարձրը կրկին եղել է Դանիայում՝ 4459.5 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Նոր Զելանդիայում՝ 2124.5 ԱՄՆ դոլար:

Ուսումնասիրելով բուսական յուղի արտադրության և արտահանման 20 հիմնական երկրների 2009-2011թթ. ցուցանիշները (տե՛ս աղյուսակ 9 և 10)՝ կարելի է փաստել, որ հիմնական խոշոր արտադրողները միաժամանակ հանդիսանում են նաև խոշոր արտահանողներ: Այսպես, բուսական յուղի արտադրության ծավալներով առաջին տեղն է զբաղեցնում Ուկրաինան, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուր արտադրության ծավալի 25.8%-ը (3.2 մլն տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 106.3%, 2010թ.՝ 107.9%: Երկրորդ տեղում է ՌԴ-ը համապատասխանաբար՝ 20.7%-ը (2.5 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 100.6%, 2010թ.՝ 90.2%: Երրորդ տեղում է Արգենտինան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 12.1%-ը (1.5 մլն տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 132.1%, 2010թ.՝ 79.5%: Թուրքիան զբաղեցրել է չորրորդ տեղը, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 6.6%-ը (806 հազար տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը 2011թ.՝ 113.6%, 2010թ.՝ 129.4%: Հինգերորդ տեղում է Չինաստանը, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 4.7%-ը (580 հազար տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 92.3%, 2010թ.՝ 127.3%:

Բուսական յուղի արտահանման 2011թ. ցուցանիշների համաձայն առաջին տեղում է Ուկրաինան, որի արտահանման ծավալը կազմել է արտադրության 84.4%-ը (2.7 մլն տոննա, 3.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 41%-ը և արժեքի 36.2%-ը, իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 126.2%, արժեքով՝ 180.8% իսկ 2010թ.՝ ծավալով 91.1%, արժեքով՝ 107.5%: Երկրորդ տեղում է Արգենտինան, որը արտահանել է արտադրության 60.3%-ը (898 հազար տոննա, 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր ծավալի 13.7%-ը, իսկ արժեքի՝ 13.2%-ը: Արտահանման աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 158.5%, արժեքով՝ 212.4%, 2010թ.՝ ծավալով՝ 60%, արժեքով՝ 73.4%: Երրորդ տեղում է ՌԴ-ը, որը արտահանել է արտադրանքի 19.4%-ը (493 հազար տոննա, 609 մլն ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 7.5%-ը, իսկ արժեքի՝ 7%-ը: Արտահանման աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 123.9%, իսկ արժեքով՝ 160.6%, 2010թ.՝ 54.9% և 65.8%: Ֆրանսիան արտահանման ծավալով զբաղեցրել է չորրորդ տեղը, որը արտահանել է արտադրանքի 68.7%-ը (443 հազար տոննա, 676 մլն ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 6.8%-ը, իսկ արժեքի 7.8%-ը: Արտահանման աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 109.8%, արժեքով՝ 145.4%, 2010թ.՝ 112.1%, արժեքով՝ 105.7%: Հինգերորդ տեղում է Նիդերլանդները, որը բուսական յուղ է արտահանել արտադրությունից շուրջ 2 անգամ ավել, որը պայմանավորված է 2011թ. 330923 տոննա ներկրման ծավալներով, ինչը հետագայում արտահանվել է: Արտահանումը կազմել է ընդհանուր ծավալի 6.5%-ը և արժեքի 7.2%-ը, իսկ արտահանման աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 105.6%, արժեքով՝ 149.4%, 2010թ. համապատասխանաբար՝ 87% և 81.9%: Բուսական յուղի 1 տոննայի արտահանման գների 2011թ. ցուցանիշների համաձայն ամենից քանկը եղել է Եգիպտոսում՝ 2670.4 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենից էժանը Մոլդովայում՝ 1160.3 ԱՄՆ դոլար: 2010թ. ամենաբարձրը եղել է Բելգիայում՝ 1405.8 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Ուկրաինայում՝ 818.5 ԱՄՆ դոլար, 2009թ. ամենաբարձրը եղել է Օմանում՝ 1580 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Ուկրաինայում՝ 693.5 ԱՄՆ դոլար:

Համաձայն 20 հիմնական երկրների կողմից տավարի մսի արտադրության և արտահանման 2009-2011թթ. ցուցանիշների (տե՛ս աղյուսակ 11 և 12) կարելի է փաստել, որ արտադրող և արտահանող երկրները հիմնականում համընկնում են: Այսպես, տավարի մսի արտադրության ծավալով 2011թ. առաջին տեղն է զբաղեցնում ԱՄՆ-ը, որի արտադրության ծավալը ընդհանուրում 2011թ. կազմել է 25.4%-ը (12 մլն տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 99.5%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 101.3%: Վերջինիս հաջորդում է Բրազիլիան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 19.14%-ը (9 մլն տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը կազմել է 99.1%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 97%: Երրորդ տեղում է Չինաստանը, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 13.1%-ը (6.2 մլն տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 99%, 2010թ.՝ 103%: Չորրորդ տեղում է Արգենտինան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 5.3%-ը (2.5 մլն տոննա), իսկ աճը 2011թ. և 2010թ. կրճատվել է համապատասխանաբար 5.1%-ով և 22.1%-ով: Հինգերորդ տեղում է Ավստրալիան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 4.5%-ը (2.1 մլն տոննա), իսկ արտադրության աճի տեմպը կազմել է 100%, 2010թ.՝ 99.4%:

Տավարի մսի արտահանման 2011թ. ցուցանիշներով առաջին տեղն է զբաղեցրել Գերմանիան, որի արտահանման ծավալը կազմել է արտադրության 21.1%-ը (247 հազար տոննա, 1.25 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 14.8%-ը, արժեքի 15.5%-ը, իսկ արտահանման աճի տեմպը կազմել է ծավալով 116.8%, արժեքով՝ 150%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 128.3%, արժեքով՝ 91.1%: Երկրորդ տեղում է Ֆրանսիան, որը արտահանել է արտադրանքի 13.4%-ը (210 հազար տոննա, 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), ինչը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 12.6%-ը և արժեքի 14%-ը, իսկ աճի տեմպը կազմել է ծավալով 112.7%, արժեքով՝ 122.2%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 108.5%, արժեքով՝ 104.8%: Ֆրանսիային հաջորդում են Լեհաստանը և Նիդերլանդները, որոնք արտահանման ծավալներով զբաղեցնում են համապատասխանաբար երրորդ և չորրորդ տեղերը: Սակայն վերջիններս չեն ընդգրկվել տավարի միս արտադրող խոշոր 20 երկրների ցուցակում: Նշենք, որ Լեհաստանը արտահանել է ընդհանուրի ծավալի 11.5%-ը, արժեքի՝

9.4%-ը (191 հազար տոննա, 756 մլն ԱՄՆ դոլար), իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 98.3%, արժեքով՝ 115.2%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 117.2%, արժեքով՝ 97.5%: Նիդերլանդները արտահանել է ընդհանուր ծավալի 9.8%-ը, արժեքի՝ 12.6%-ը (164 հազար տոննա, 1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է ծավալով 128.3%, արժեքով՝ 150.4%, 2010թ. ծավալով՝ 117.2%, արժեքով՝ 97.5%: Արտահանման ծավալով հինգերորդ տեղում է ԱՄՆ-ը, որը 2011թ. արտահանել է արտադրության 0.9%-ը (111 հազար տոննա, 593 մլն ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր ծավալի 6.7%-ը, արժեքի 7.3%-ը, իսկ աճի տեմպը 2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է ծավալով 114.5%, արժեքով՝ 112.8%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 98.6%, արժեքով՝ 131.5%: Տավարի մսի արտահանման 1 տոննայի գների 2011թ. ցուցանիշների համաձայն ամենաբարձր եղել է Նիդերլանդներում՝ 6196.7 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Պակիստանում՝ 2835.7 ԱՄՆ դոլար, 2010թ. ամենաբարձր եղել է Բելգիայում՝ 5492.5 ԱՄՆ դոլար, ամենացածրը՝ Ուրուգվայում՝ 2131.9 ԱՄՆ դոլար, 2009թ. ամենաբարձր եղել է Բելգիայում՝ 5946.3 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Նոր Զելանդիայում՝ 1777.2 ԱՄՆ դոլար:

Ուսումնասիրելով խոզի մսի արտադրության և արտահանման 2009-2011թթ. վիճակագրական ցուցանիշները (տե՛ս աղյուսակ 13 և 14)՝ կարելի է փաստել, որ մի շարք խոշոր արտադրող երկրներ հանդիսանում են նաև խոշոր արտահանողներ: Այսպես, խոզի մսի արտադրության 2011թ. ցուցանիշների (տե՛ս աղյուսակ 13) համաձայն առաջին տեղում է Չինաստանը, որի արտադրության ծավալը ընդհանուրում կազմել է 51%-ը (48.4 մլն տոննա), իսկ արտադրության ծավալի աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 99.6%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 103.5%: Երկրորդ տեղում է ԱՄՆ-ը, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 10.8%-ը (10.3 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը կազմել է 101.4%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 97.5%: ԱՄՆ-ին հաջորդում է Գերմանիան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 5.9%-ը (5.6 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը կազմել է 102.3%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 104.3%: Չորրորդ տեղում է Իսպանիան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 3.5%-ը (3.5 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 103%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 102.4%: Հինգերորդ տեղում է Բրազիլիան, որի արտադրության ծավալը 2011թ. կազմել է ընդհանուրի 3.4%-ը (3.4 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 105.5%, 2010թ.՝ 102.1%:

Խոզի մսի արտահանման 2011թ. ցուցանիշների համաձայն (տե՛ս աղյուսակ 14) առաջին տեղում է ԱՄՆ-ը, որի արտահանման ծավալը կազմել է արտադրության 15%-ը, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 30.6%-ը և արժեքի 36 %-ը (1.5 մլն տոննա, 4.7 մլրդ ԱՄՆ դոլար), իսկ արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 124.8%, արժեքով՝ 132.7%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 98.9%, արժեքով՝ 111%: Երկրորդ տեղում է համապատասխանաբար Գերմանիան, որի արտահանման ծավալը 2011թ. կազմել է արտադրության 11.5%-ը, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 12.8%-ը և արժեքի 12.1%-ը (645 հազար տոննա, 1.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 113%, արժեքով՝ 122%, 2010թ. աճը կրճատվել է ծավալով 5.5%, արժեքով՝ 8%: Արտահանման ծավալով երրորդ տեղում է Նիդերլանդները, որի արտահանման ծավալը 2011թ. կազմել է արտադրության 35.6%-ը, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 9.5%-ը և արժեքի 8.7%-ը (479 հազար տոննա, 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), իսկ արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 109.3%, արժեքով՝ 122.4%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 102.1%, արժեքով՝ 97.9%: Չորրորդ տեղում է Դանիան, որի արտահանման ծավալը 2011թ. կազմել է արտադրության 27.5%-ը, ինչը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 9.4%-ը և 8.7%-ը (458 հազար տոննա, 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է ծավալով 103.5%, արժեքով՝ 111.9%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 102.5%, արժեքով՝ 99.5%: Արտահանման ծավալով հինգերորդ տեղում է Բելգիան, որի արտահանման ծավալը 2011թ. կազմել է արտադրության 41.3%-ը, որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 9.1%-ը և արժեքի 8.2%-ը (458 հազար տոննա, 1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), իսկ աճի տեմպը 2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է ծավալով՝ 101.6%, արժեքով՝ 112.7%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 100.6%,

արժեքով՝ 95.9%: Խոզի մսի 2011թ. արտահանման գների ցուցանիշների 1 տոննայի գինը ամենաբարձրը եղել է Ավստրալիայում՝ 4484.2 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ ՄԹ-ում՝ 1793.9 ԱՄՆ դոլար, 2010թ. ամենաբարձր գինը եղել է Բելառուսում՝ 2965.2 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Հոնկոնգում՝ 1315.4 ԱՄՆ դոլար, 2009թ. ամենաբարձր գինը եղել է Ավստրալիայում՝ 3117.6 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Հոնկոնգում՝ 1297.8 ԱՄՆ դոլար:

Համաձայն 20 հիմնական երկրների կողմից 2009-2011թթ. հավի մսի արտադրության և արտահանման ցուցանիշների (տե՛ս աղյուսակ 15 և 16) կարելի է փաստել, որ արտադրող և արտահանող երկրները տարբերվում են, ինչը պայմանավորված է արտադրող երկրում հավի մսի ներքին պահանջարկով: Այսպես, հավի մսի արտադրության 2011թ. ցուցանիշների համաձայն (տե՛ս աղյուսակ 15) ծավալներով 2011թ. առաջին տեղն է զբաղեցնում ԱՄՆ-ը, որի արտադրության ծավալը ընդհանուր ծավալի մեջ կազմում է 25.5%-ը (17 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը 2011թ. նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 101%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 104%: Երկրորդ տեղում է Չինաստանը, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուրի 17.2%-ը (11.5 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 100%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 104%: Արտադրության ծավալով երրորդ տեղում է Բրազիլիան, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուրի 17%-ը (11.4 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է 106.8%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 107.6%: Չորրորդ տեղում է ՌԴ-ը, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուրի 4.3%-ը (2.9 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է 113%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 110.8%: Մեքսիկան զբաղեցնում է հինգերորդ տեղը, որի արտադրության ծավալը կազմել է ընդհանուրի 4.1%-ը (2.76 մլն տոննա), իսկ աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է 103.1%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 101.7%:

Հավի մսի արտահանման 2011թ. ցուցանիշների (տե՛ս աղյուսակ 16) համաձայն առաջին տեղն է զբաղեցրել Բրազիլիան, որի արտահանման ծավալը կազմել է արտադրության ծավալի 31.3%-ը (3.5 մլն տոննա, 7.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 30.3%-ը, արժեքի՝ 34.1%-ը, իսկ արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 103.2%, արժեքով՝ 122%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 118.3% արժեքով՝ 106%: Երկրորդ տեղում է ԱՄՆ-ը, որի արտահանման ծավալը կազմել է արտադրության ծավալի 20.1%-ը (3.4 մլն տոննա, 4 մլրդ ԱՄՆ դոլար), որը կազմել է ընդհանուր արտահանման ծավալի 29.2%-ը, արժեքի 19.1%-ը, իսկ աճի տեմպը 2011թ. կազմել է ծավալով 104.5%, արժեքով՝ 116.2%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 111.2%, արժեքով՝ 94%: Երրորդ տեղում է Նիդերլանդները, որի մասնաբաժինը ընդհանուր արտահանման մեջ կազմել է ծավալով 8.4%-ը, արժեքով՝ 10.7%-ը (996 հազար տոննա, 2.2 մլրդ ԱՄՆ դոլար), արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 113.4%, արժեքով՝ 118.2%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 104.2%, արժեքով՝ 120%: Արտահանման ծավալներով հինգերորդ տեղում է Հոնկոնգը, որի մասնաբաժինը ընդհանուր արտահանման մեջ կազմել է ծավալով 6.5%-ը, արժեքով՝ 4.1%-ը (761 հազար տոննա, 857 մլն ԱՄՆ դոլար), արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 109.5%, արժեքով՝ 105.2%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է 96.1%, արժեքով՝ 150.8%: Հինգերորդ տեղում է Ֆրանսիան, որի մասնաբաժինը ընդհանուր արտահանման մեջ կազմել է ծավալով 3.6%-ը, արժեքով՝ 5.2%-ը (426 հազար տոննա, 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար), արտահանման աճի տեմպը նախորդ տարվա նկատմամբ 2011թ. կազմել է ծավալով 111.8%, արժեքով՝ 125%, 2010թ. աճի տեմպը կազմել է ծավալով 112%, արժեքով՝ 109.4%: Հավի մսի արտահանման 1 տոննայի գների 2011թ. ցուցանիշների համաձայն ամենաբարձր գինը եղել է Ռումինիայում՝ 2855.5 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ Հոնկոնգում՝ 1125.7 ԱՄՆ դոլար, 2010թ. ամենաբարձրը եղել է Հունգարիայում՝ 2625.4 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ ԱՄՆ-ում՝ 1033.5 ԱՄՆ դոլար, 2009թ. ամենաբարձր գինը եղել է Իտալիայում՝ 2635.2 ԱՄՆ դոլար, իսկ ամենացածրը՝ ԱՄՆ-ում՝ 995.4 ԱՄՆ դոլար:

Այսպիսով, ամփոփելով համաշխարհային շուկայում պարենի հիմնական տեսականու արտադրության և արտահանման ցուցանիշները, վերլուծության արդյունքները, կարելի է եզրակացնել, որ զարգացած, զարգացող, ինչպես նաև ցածր զարգացած երկրները արտադրում են պարենի

լայն տեսականի, որը հետագայում արտահանվում է այլ երկրներ, քանի որ մի շարք երկրներում առկա է պարենի պակասուրդ: Միաժամանակ հարկ է նշել, որ մի շարք երկրներ, որոնք հանդիսանում են տարբեր պարենի տեսականու արտադրողներ, միաժամանակ հանդիսանում են նաև խոշոր արտահանողներ: Ուսումնասիրելով արտադրության և արտահանման դինամիկան՝ կարելի է փաստել, որ ցուցանիշները հիմնականում աճի միտում ունեն, իսկ ցուցանիշների կրճատումը հիմնականում պայմանավորված է եղանակային անբարենպաստ պայմաններով և այլն, քանի որ երկիր մոլորակի բնակչության թիվը տարեցտարի աճում է, ինչը բերում է պարենի պահանջարկի աճ, որից հետևում է, որ արտադրությունը, ինչպես նաև արտահանումը պետք է ավելանա առկա պահանջարկը բավարարելու համար: Ուսումնասիրելով պարենային ապրանքների արտահանման գների դինամիկան՝ կարելի է փաստել, որ տարեցտարի գները կայուն կերպով աճում են, ինչը բացասաբար է ազդում սպառողների դրամապանակին, քանի որ վերոհիշյալ ապրանքատեսակները հանդիսանում են հիմնական հայցվող առաջին անհրաժեշտության պարեն, ուստի այն ունի սոցիալական նշանակություն, ինչը ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հանգեցնում է այլ ապրանքների գների աճին: Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ մեր կարծիքով, երկրների կառավարությունները մեծ ուշադրություն պետք է դարձնեն գյուղատնտեսության ճյուղի վրա, քանի որ վերջինս ազգաբնակչությանը ապահովում է պարենով, իսկ արդյունաբերությանը՝ հումքով, ուստի անհրաժեշտ է հատկապես շեշտը դնել պարենային հաշվեկշռի բարելավման վրա, ինչը նշանակում է, որ բուսաբուծության առումով անհրաժեշտ է բարելավել տրոտերը և մասնագիտացումը, ինչը կլուծի նաև ցրտահարություններից խուսափելու հարցը, ինչպես նաև հացահատիկային մշակաբույսերի ցանքատարածությունների ընդլայնմանը և կառուցվածքի բարելավմանը, բարձր էլիտար սերմերի ներդրմանը: Անասնաբուծական մթերքների արտադրության ավելացման նպատակով անհրաժեշտ է ավելացնել անասնագլխաքանակը, բարելավել այն բարձր մթերատու ցեղատեսակներով: Նշված միջոցառումները, բնականաբար, պահանջում են շատ ռեսուրսներ՝ բնական, մարդկային, ինչպես նաև ֆինանսական, ինչը շատ դեպքերում սուղ է, սակայն պետք է հաշվի առնել այն, որ այս ամենը միտված է լուծել երկրի պարենային անվտանգության հարցը, ինչպես նաև սոցիալ-տնտեսական զարգացման հիմնախնդիրները:

Աղյուսակ 1¹

Ֆորենի արտադրությունը (տոննա)				
h/h	Երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	Չինաստան	117410000	115181000	115115000
2	Հնդկաստան	86874000	80803600	80679400
3	ՌԴ	56239990	41507580	61739750
4	ԱՄՆ	54413310	60062410	60365730
5	Ֆրանսիա	35994000	38207000	38332198
6	Ավստրալիա	27410076	22138000	21656000
7	Կանադա	25261400	23166800	26847600
8	Պակիստան	25213800	23310800	24033000
9	Գերմանիա	22800000	24106743	25192350
10	Գազախստան	22732000	9638400	17052000
11	Ռուսիան	22323600	16851300	20886400
12	Թուրքիա	21800000	19674000	20600000
13	ՄԹ	15257000	14878000	14076000
14	Արգենտինա	14500517	15875651	9016373
15	Իրան	12339359	13499996	13484465
16	Լեհաստան	9339200	9487800	9789586
17	Եգիպտոս	8407126	7177399	8522995
18	Ռումինիա	7131590	5811810	5202526
19	Իսպանիա	6876657	5941197	4804772
20	Իտալիա	6641806.6	6849858	6534746
	Ընդամենը	598965432	554169344	583930891

* A – Քանակ (տոննա),
 ** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),
 *** C – 1 տոննայի արժեքը:

Ֆորենի արտահանումը										
h/h	Երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	ԱՄՆ	32789893	11134659	339.6	27629318	6751010	244.3	21942248	5380045	245.2
2	Ֆրանսիա	20345934	6738299	331.2	21081540	4651982	220.7	16872217	3760997	222.9
3	Ավստրալիա	17657181	5709036	323.3	15888042	3845505	242.0	14996065	2765724	184.4
4	Կանադա	16335086	5742111	351.5	18394492	4535427	246.6	19279098	5291979	274.5
5	ՌԴ	15185953	3671176	241.7	11848321	2069121	174.6	16821195	2753003	163.7
6	Արգենտինա	8411136	2508660	298.3	4038997	901823	223.3	5118007	1001972	195.8
7	Գերմանիա	6168890	1981035	321.1	8915328	1967475	220.7	9687782	2203495	227.5
8	Ռուսիան	4097309	1070292	261.2	4302773	763997	177.6	12882638	1778021	138.0
9	Գազախստան	2891482	609419	210.8	5066453	911491	179.9	3229021	632854	196.0
10	Բրազիլիա	2350720	699110	297.4	1324208	226872	171.3	384750	63016	163.8
11	ՄԹ	2287100	663553	290.1	3334768	702867	210.8	2533103	475356	187.7
12	Բուլղարիա	2137202	577065	270.0	2293123	476141	207.6	1771182	300946	169.9
13	Պակիստան	2087422	674424	323.1	4950	719	145.3	142506	37512	263.2
14	Ռումինիա	1568735	430919	274.7	2480144	503065	202.8	2340674	422720	180.6
15	Չեխիա	1414881	427956	302.5	1296430	254931	196.6	1775325	304746	171.7
16	Հունգարիա	1246456	369476	296.4	2110818	436256	206.7	1660684	312161	188.0
17	Ուրուգվայ	899616	258266	287.1	1284680	316519	246.4	1076899	260457	241.9
18	Դանիա	886924	260121	293.3	1578127	321758	203.9	1555092	276233	177.6
19	Մեքսիկա	835908	298502	357.1	436995	88084	201.6	1136317	276341	243.2
20	Լեհաստան	825288	274213	332.3	940295	201429	214.2	2015949	401499	199.2
	Ընդամենը	140423116	44098292	314.0	134249802	29926472	222.9	137220752	28699077	209.1

¹ Աղյուսակներ 1-16 կազմվել են հեղինակների կողմից՝ ՊԳԿ (պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպություն) <http://faostat.fao.org/> պաշտոնական կայքէջի վիճակագրական ցուցանիշների հիման վրա:

Աղյուսակ 3

Չվերամշակված շաքարավազի արտադրությունը (տոննա)				
h/h	երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	Բրազիլիա	37582000	39872000	34636900
2	Հնդկաստան	26574000	20637000	15950000
3	Չինաստան	12519000	11363000	11672000
4	Թաիլանդ	9913000	6928713	7186592
5	ԱՄՆ	7722000	8153000	7650000
6	Սեբսիկա	5183500	4825539	4962495
7	Գերմանիա	4772452	3640424	4207463
8	ՌԴ	4753113	2781563	3289276
9	Ֆրանսիա	4726000	4018000	4314000
10	Պակիստան	4493000	3410000	3467000
11	Ավստրալիա	3610000	4519000	4634000
12	Ֆիլիպիններ	2597499	1716507	2208625
13	Թուրքիա	2391000	2473000	2753000
14	Գվատեմալա	2346108	2494845	2381667
15	Կոլումբիա	2339988	2077613	2598496
16	Ուկրաինա	2326910	1546161	1270842
17	Արգենտինա	2094276	2038191	2255520.7
18	Լեհաստան	2076000	1593000	1789000
19	Եգիպտոս	2024000	2084000	1749000
20	Հվ. Աֆրիկա	1981186	2069377	2330205
	Ընդամենը	142025032	128240933	121306081.7

* A – Քանակ (տոննա),

** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),

*** C – 1 տոննայի արժեքը:

Աղյուսակ 4

Չվերամշակված շաքարավազի արտահանում										
h/h	երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	Բրազիլիա	20152914	11548786	573.1	20938703	9306851	444.5	17925542	5978587	333.5
2	Թաիլանդ	4122701	2093998	507.9	2074999	866021	417.4	2348116	756697	322.3
3	Ավստրիա	1711488	987118	576.8	2801554	1312888	468.6	2445473	860153	351.7
4	Գվատեմալա	1289815	648669	502.9	1742078	725235	416.3	1591324	507702	319.0
5	Հնդկաստան	876554	607471	693.0	383307	248249	647.7	25496	12513	490.8
6	Կուբա	639074	373941	585.1	559295	256629	458.8	740438	215570	291.1
7	Ֆիլիպիններ	580735	354853	611.0	73900	38958	527.2	246522	88627	359.5
8	Մեքսիկա	286813	227902	794.6	254262	175190	689.0	344275	148252	430.6
9	Էլ Սալվադոր	276118	132558	480.1	313884	127676	406.8	270363	88355	326.8
10	Մալավի	267982	191947	716.3	97248	103243	1061.6	117080	70143	599.1
11	Սվազիլենդ	264841	135157	510.3	283962	133213	469.1	197129	103410	524.6
12	Ջամբիա	257730	145686	565.3	273679	141556	517.2	155053	94276	608.0
13	Գուանա	253021	155675	615.3	148171	116542	786.5	194729	101826	522.9
14	Դոմինիկ. Հանրապ.	240566	175811	730.8	266894	163283	611.8	202830	91357	450.4
15	ԱՄՆ	212470	78148	367.8	160570	66297	412.9	79286	43603	549.9
16	Նիկարագուա	186137	109701	589.4	209073	97417	465.9	102303	35801	350.0
17	Ֆրանսիա	153148	94131	614.6	190684	102623	538.2	109121	70324	644.5
18	Մոզամբիկ	151130	98897	654.4	236202	107306	454.3	101771	53146	522.2
19	Հվ. Աֆրիկա	126849	97036	765.0	203915	116893	573.2	631392	247467	391.9
20	Ֆիջի	122542	70889	578.5	96989	37127	382.8	184346	95855	520.0
	Ընդամենը	32172628	18328374	569.7	31309369	14243197	454.9	28012589	9663664	345.0

Աղյուսակ 5

Յուղագրկված չոր կաթի փոշու արտադրությունը (տոննա)				
h/h	երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	ԱՄՆ	785000	785000	785000
2	Նոր Զելանդիա	366000	360000	415000
3	Գերմանիա	299510	299510	299510
4	Ֆրանսիա	250000	250000	250000
5	Ավստրալիա	168000	168000	170000
6	Ճապոնիա	137141	155625	167256
7	Հնդկաստան	132623	140437	141945
8	Լեհաստան	131000	130000	132000
9	Ուկրաինա	108000	108000	112500
10	ՌԴ	77700	63000	66042
11	Կանադա	75970	81870	83470
12	Նիդերլանդներ	68000	68000	68000
13	ՄԹ	67000	67000	67000
14	Իռլանդիա	66500	60300	67400
15	Բելառուս	56070	60677.91	81763.74
16	Չեխիա	44640	44640	48825
17	Շվեդիա	40000	40000	40000
18	Շվեյցարիա	33340	33340	36986
19	Կորեա	29429	31484	34107
20	Դանիա	27500	27500	20100
	Ընդամենը	2963423.0	2974383.9	3086904.7

* A – Քանակ (տոննա),

** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),

*** C – 1 տոննայի արժեքը:

Աղյուսակ 6

Յուղագրկված չոր կաթի փոշու արտահանումը										
h/h	երկիր	2011թ.			2011թ.			2010թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	ԱՄՆ	436233	1451942	3328.4	384107	1036354	2698.1	248832	519985	2089.7
2	Գերմանիա	294757	945849	3208.9	222054	621864	2800.5	192471	461114	2395.8
3	Նոր Զելանդիա	246113	858869	3489.7	348925	1038142	2975.3	407993	836398	2050.0
4	Ֆրանսիա	205547	687090	3342.7	188131	538419	2861.9	118084	299825	2539.1
5	Բելգիա	161671	548706	3394.0	136180	432850	3178.5	92816	219727	2367.3
6	Ավստրալիա	126697	436404	3444.5	132097	401666	3040.7	167435	359145	2145.0
7	Նիդերլանդներ	115688	400646	3463.2	98287	274135	2789.1	81835	182811	2233.9
8	Լեհաստան	83412	273578	3279.8	78706	221103	2809.2	81005	177686	2193.5
9	Իռլանդիա	60849	206717	3397.2	51482	152215	2956.7	35258	89261	2531.7
10	Բելառուս	55181	214779	3892.3	61274	216250	3529.2	79997	142257	1778.3
11	Սաուդյան Արաբիա	25042	40502	1617.4	30457	36019	1182.6	26073	48703	1867.9
12	ՄԹ	24070	79099	3286.2	29218	78037	2670.9	21374	46754	2187.4
13	Ուկրաինա	22274	68938	3095.0	10094	27662	2740.4	26998	44313	1641.3
14	Դանիա	21259	74552	3506.8	17005	53286	3133.5	15180	38171	2514.6
15	Շվեդիա	20973	71447	3406.6	17379	53225	3062.6	19789	47423	2396.4
16	Ուրուգվայ	19280	64208	3330.3	9557	24963	2612.0	19349	37654	1946.0
17	Արգենտինա	18556	68659	3700.1	19891	61489	3091.3	12530	27991	2233.9
18	Լիտվա	17147	54874	3200.2	21477	58367	2717.7	11240	26810	2385.2
19	Սինգապուր	16999	52419	3083.7	9528	22449	2356.1	9109	17125	1880.0
20	Իսպանիա	14905	49496	3320.8	2632	7663	2911.5	3763	10544	2802.0
	Ընդամենը	1986653	6648774	3346.7	1868481	5356158	2866.6	1671131	3633697	2174.4

Աղյուսակ 7

Կարագի արտահանումը										
h/h	Երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A *	B **	C ***	A	B	C	A	B	C
1	Նոր Զելանդիա	280409	1397339	4983.2	416146	1567891	3767.6	451179	958541	2124.5
2	Նիդերլանդներ	175924	1020067	5798.3	181959	820987	4511.9	178457	625468	3504.9
3	Իռլանդիա	163781	807011	4927.4	134402	558211	4153.3	120044	388464	3236.0
4	Բելգիա	114297	687159	6012.0	131231	655996	4998.8	139313	528625	3794.5
5	Գերմանիա	107695	614075	5702.0	112361	515167	4584.9	91626	338391	3693.2
6	Ֆրանսիա	78457	462677	5897.2	80165	392941	4901.7	72119	289347	4012.1
7	Բելառուս	61878	289184	4673.5	60151	268143	4457.8	85520	232149	2714.6
8	ԱՄՆ	53517	234167	4375.6	46213	161667	3498.3	23802	64970	2729.6
9	Դանիա	50749	322989	6364.4	56392	298914	5300.6	60165	268303	4459.5
10	Ավստրալիա	36723	189024	5147.3	56732	226704	3996.1	83466	178612	2139.9
11	ՄԹ	35737	205327	5745.5	26798	124578	4648.8	26543	89374	3367.1
12	Լեհաստան	33668	184239	5472.2	26604	111870	4205.0	18083	57944	3204.3
13	Ֆինլանդիա	24700	137684	5574.3	31033	135321	4360.6	35789	118838	3320.5
14	Իսպանիա	22071	130636	5918.9	38239	176106	4605.4	12909	48591	3764.1
15	Արգենտինա	19345	85564	4423.1	10477	40873	3901.2	14141	26184	1851.6
16	Պորտուգալիա	13114	65662	5007.0	21494	86059	4003.9	14555	48581	3337.8
17	Ուրուգվայ	11340	43228	3812.0	8318	24746	2975.0	17564	38518	2193.0
18	Շվեյցարիա	9517	42957	4513.7	4161	15186	3649.6	4204	9864	2346.3
19	Իտալիա	9452	50747	5368.9	27274	121469	4453.7	9622	32288	3355.6
20	Չեխիա	5159	26566	5149.4	8184	30452	3720.9	14108	42311	2999.1
	Ընդամենը	1307533	6996302	5350.8	1478334	6333281	4284.1	1473209	4385363	2976.7

Կարագի արտադրությունը (տոննա)				
h/h	Երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	ԱՄՆ	820898	709406	713269
2	Նոր Զելանդիա	459000	441000	413000
3	Գերմանիա	424846	403887	409596
4	Ֆրանսիա	424390	423000	415000
5	ՌԴ	220000	208000	232868
6	Լեհաստան	177500	174000	175800
7	Իրանի Իսլամ. Հանրապ.	171646.2	170832.2	177030.7
8	Թուրքիա	151827	137300	127400
9	Իռլանդիա	145900	135100	120300
10	ՄԹ	130000	120000	118000
11	Նիդերլանդներ	128988	133419	117180
12	Ավստրալիա	122486	128379	148495
13	Բելառուս	104207	98562	116067
14	Իտալիա	102416	107792	106979
15	Չինաստան	98000	98000	96000
16	Բրազիլիա	92600	92100	88300
17	Կանադա	86560	80040	85857
18	Ուկրաինա	76683	79541	74740
19	Ճապոնիա	62845	73621	80998
20	Բելգիա	59000	88900	94487
	Ընդամենը	4059792.2	3902879.2	3911366.74

* A – Քանակ (տոննա),
 ** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),
 *** C – 1 տոննայի արժեքը:

Աղյուսակ 9

Բուսական յուղ (տոննա)				
h/h	երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	Ուկրաինա	3177361	2990418	2771808
2	ՌԴ	2545395	2529261	2804966
3	Արգենտինա	1489700	1127698	1418821
4	Թուրքիա	806148.12	709941.32	548811.07
5	Ֆրանսիա	644600	568100	588700
6	Չինաստան	474110.24	513384.21	403373.78
7	Իսպանիա	456770.8	359166.4	418164
8	Ռումինիա	360040	327590	241027
9	Գերմանիա	328500	306279	281966
10	Հրվ. Աֆրիկա	277200	312600	334600
11	ԱՄՆ	223621	331576	296196
12	Նիդերլանդներ	221700	210900	256100
13	Պակիստան	184656.12	159264.81	189436.02
14	Իտալիա	171000	145900	193900
15	Մյանմար	170635.85	276138.49	271477.64
16	Ղազախստան	166652	162491	125459
17	Բուլղարիա	165474	168766	116593
18	Հնդկաստան	165000	215000	382000
19	Սերբիա	146513	173106	171646
20	Տանզանիա	120000	68010	76230
	Ընդամենը	12295077	11655590	11891275

* A – Քանակ (տոննա),

** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),

*** C – 1 տոննայի արժեքը:

Աղյուսակ 10

Բուսական յուղի արտահանումը										
h/h	Երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	Ուկրաինա	2683342	3146065	1172.4	2125908	1740148	818.5	2333843	1618444	693.5
2	Արգենտինա	898115	1144665	1274.5	566457	538907	951.4	944139	734290	777.7
3	ՌԴ	492886	608894	1235.4	397742	379106	953.1	724315	576521	796.0
4	Ֆրանսիա	442857	675501	1525.3	403167	464476	1152.1	359687	439420	1221.7
5	Նիդերլանդներ	425583	629404	1478.9	403019	421182	1045.1	462984	514301	1110.8
6	Հունգարիա	268911	410205	1525.4	226834	254432	1121.7	20146	19540	969.9
7	Թուրքիա	205092	338753	1651.7	75745	100287	1324.0	101663	110923	1091.1
8	Ռումինիա	193792	266200	1373.6	146882	148324	1009.8	92102	75794	822.9
9	Բելգիա	136098	239288	1758.2	111085	156164	1405.8	138772	198921	1433.4
10	Գերմանիա	121465	195506	1609.6	83076	103888	1250.5	58388	87091	1491.6
11	Բուլղարիա	120184	150963	1256.1	95397	106164	1112.9	86335	75936	879.6
12	Իսպանիա	87889	142896	1625.9	84597	103492	1223.4	76838	86998	1132.2
13	Սերբիա	80004	114041	1425.4	88222	88152	999.2	75742	72715	960.0
14	Ավստրիա	67961	112135	1650.0	53211	66993	1259.0	30903	42176	1364.8
15	Մոլդովա	59724	69297	1160.3	42063	41109	977.3	52652	41342	785.2
16	Եգիպտոս	57890	154589	2670.4	23100	23400	1013.0	21982	27872	1267.9
17	Բուլիվիա	54265	66852	1232.0	105178	93530	889.3	112609	82768	735.0
18	Հրվ. Աֆրիկա	53197	87046	1636.3	75366	98119	1301.9	56333	54277	963.5
19	Օման	48902	76465	1563.6	46410	62906	1355.4	31907	50413	1580.0
20	Մալազիա	42891	66129	1541.8	39288	41933	1067.3	37639	41952	1114.6
	Ընդամենը	6541048	8694894	1329.3	5192747	5032712	969.2	5818979	4951694	851.0

Տավարի մսի արտադրությունը (տոննա)				
h/h	Երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	ԱՄՆ	11983308	12045767	11891109
2	Բրազիլիա	9030000	9115000	9395000
3	Չինաստան	6167000	6228400	6045000
4	Արգենտինա	2497250	2630163	3378460
5	Ավստրալիա	2109875	2110243	2123956
6	Մեքսիկա	1803932	1744738	1704985
7	ՌԴ	1625469	1727311	1740628
8	Ֆրանսիա	1566453.2	1530257.7	1515808
9	Գերմանիա	1170376	1205002	1189615
10	Կանադա	1154240	1272260	1251930
11	Հնդկաստան	1086500	1076250	1055750
12	Իտալիա	1000374.4	1068900	1049261
13	ՄԹ	936000	908000	833000
14	Հրվ. Աֆրիկա	828609	847541	771310
15	Կոլումբիա	820984.68	766591	810068
16	Ուգբեկստան	763000	665300	622700
17	Պակիստան	761000	733000	707000
18	Թուրքիա	644906	618584	325286
19	Նոր Զելանդիա	622676	635289	637030
20	Իսպանիա	604113	606596	598431
	Ընդամենը	47176066	47535193	47646327

* A – Քանակ (տոննա),

** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),

*** C – 1 տոննայի արժեքը:

Տավարի մսի արտահանումը										
h/h	Երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	Գերմանիա	247113	1252605	5069.0	211568	835799	3950.5	232350	927486	3991.8
2	Ֆրանսիա	210124	1127740	5367.0	186468	922645	4948.0	178003	949357	5333.4
3	Լեհաստան	191107	755813	3954.9	194449	656214	3374.7	173629	599680	3453.8
4	Նիդերլանդներ	164164	1017267	6196.7	127940	676182	5285.1	131178	708106	5398.1
5	ԱՄՆ	111047	592649	5336.9	97007	525199	5414.0	73747	339665	4605.8
6	Բելառուս	96586	476970	4938.3	120552	438861	3640.4	107816	360293	3341.7
7	Իսպանիա	80971	369948	4568.9	77945	320961	4117.8	76098	326890	4295.6
8	Բելգիա	78948	469115	5942.1	64112	352132	5492.5	58372	347100	5946.3
9	ՄԹ	72572	257185	3543.9	54367	160366	2949.7	42341	120243	2839.9
10	Ավստրիա	54307	273799	5041.7	48690	203532	4180.2	49033	212666	4337.2
11	Ավստրալիա	53166	203726	3831.9	56749	176965	3118.4	46366	105261	2270.2
12	Իտալիա	52567	202374	3849.8	49953	161107	3225.2	43315	142822	3297.3
13	Իռլանդիա	51277	255157	4976.1	55282	232925	4213.4	57671	252198	4373.0
14	Դանիա	45336	186239	4108.0	43722	159741	3653.6	37881	143356	3784.4
15	Ուրուգվայ	35859	114953	3205.7	4770	10169	2131.9	4770	10169	2131.9
16	Կանադա	32529	167677	5154.7	45836	193264	4216.4	36618	123347	3368.5
17	Մեքսիկա	27817	134632	4839.9	21203	102123	4816.4	13834	67495	4878.9
18	Պակիստան	25295	71729	2835.7	22550	51425	2280.5	17959	39202	2182.9
19	Նոր Զելանդիա	23921	73853	3087.4	32863	77991	2373.2	26898	47803	1777.2
20	Ուկրաինա	12965	60446	4662.2	13054	44281	3392.1	18917	59482	3144.4
	Ընդամենը	1667671	8063877	4835.4	1529080	6301882	4121.4	1426796	5882621	4123.0

Աղյուսակ 13

32

Խոզի մսի արտադրությունը (տոննա)				
h/h	Երկիր	2011թ.	2010թ.	2009թ.
1	Չինաստան	48407000	48600000	46934400
2	ԱՄՆ	10330808	10185748	10441699
3	Գերմանիա	5616074	5488369	5264505
4	Իսպանիա	3469345	3368921	3290571
5	Բրազիլիա	3369616	3195000	3130000
6	Վիետնամ	3098900	3036358	3035853
7	ՌԴ	2427636	2330806	2169475
8	Ֆրանսիա	2217950	2254688	2261592
9	Կանադա	1968880	1925930	1943420
10	Լեհաստան	1936300	1894800	1735700
11	Դանիա	1720200	1668200	1585000
12	Ֆիլիպիններ	1649300	1628839	1605807
13	Իտալիա	1601877	1673000	1628028
14	Նիդերլանդներ	1347166	1288274	1274980
15	Ճապոնիա	1267328	1292451	1309910
16	Սերբիկա	1201998	1174582	1162398
17	Բելգիա	1108255	1123769	1082036
18	Թաիլանդ	867300	862032	808671
19	Թայվան	864792	845464	857155
20	Կորեայի Հանրապ.	837000	1110000	1062000
	Ընդամենը	95307725	94947231	92583200

Խոզի մսի արտահանումը										
h/h	Երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	ԱՄՆ	1548383	4686976	3027.0	1240779	3531197	2846.0	1254673	3181222	2535.5
2	Գերմանիա	645499	1574046	2438.5	571337	1290877	2259.4	604847	1402292	2318.4
3	Նիդերլանդներ	479147	1130840	2360.1	438472	924143	2107.6	429432	943974	2198.2
4	Դանիա	472480	1130715	2393.1	456563	1010725	2213.8	446933	1015719	2272.6
5	Բելգիա	458120	1073366	2343.0	450733	952714	2113.7	448135	992931	2215.7
6	Իսպանիա	338134	895651	2648.8	338156	833686	2465.4	353383	858641	2429.8
7	Ֆրանսիա	252019	568270	2254.9	264167	529248	2003.5	268287	572187	2132.7
8	Լեհաստան	163249	347850	2130.8	147403	272950	1851.7	89680	180197	2009.3
9	Կանադա	140606	372561	2649.7	155260	336788	2169.2	152673	250698	1642.1
10	Հոնկոնգ	86364	133444	1545.1	97582	128364	1315.4	102582	133129	1297.8
11	ՄԹ	86081	154420	1793.9	70866	104004	1467.6	64401	107155	1663.9
12	Ավստրիա	69826	184098	2636.5	70566	173456	2458.1	82889	210524	2539.8
13	Հունգարիա	62266	147596	2370.4	59186	129951	2195.6	45120	109892	2435.5
14	Բրազիլիա	59031	125016	2117.8	69093	124932	1808.2	92701	129298	1394.8
15	Իռլանդիա	45311	106199	2343.8	38738	78114	2016.5	33228	69776	2099.9
16	Իտալիա	44286	111548	2518.8	43581	96343	2210.7	37407	85157	2276.5
17	Բելառուս	37214	126245	3392.4	33899	100517	2965.2	16990	47186	2777.3
18	Չիլի	32901	67426	2049.4	29189	49187	1685.1	33986	53933	1586.9
19	Չեխիա	20686	52968	2560.6	17997	39042	2169.4	22886	54146	2365.9
20	Ավստրալիա	11355	50918	4484.2	31418	99141	3155.5	30041	93656	3117.6
	Ընդամենը	5052958	13040153	2580.7	4624985	10805379	2336.3	4610274	10491713	2275.7

* A – Քանակ (տոննա),
** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),
*** C – 1 տոննայի արժեքը:

Աղյուսակ 15

Հավի մսի արտադրությունը (տոննա)				
h/h	Երկիր	2011	2010	2009
1	ԱՄՆ	17111240	16970631	16334044
2	Չինաստան	11550000	11560000	11139000
3	Բրազիլիա	11421730	10692556	9940350
4	ՌԴ	2895489	2563467	2313376
5	Մեքսիկա	2765020	2681117	2636485
6	Հնդկաստան	2206000	2193000	2087000
7	Իրան	1907194	1862838	1994542
8	Ինդոնեզիա	1664837	1539600	1404400
9	Արգենտինա	1649000	1598000	1501000
10	Թուրքիա	1613309	1444059	1293315
11	Հրվ. Աֆրիկա	1485613	1471567	1387599
12	Ճապոնիա	1378000	1416873	1413493
13	ՄԹ	1353000	1376000	1270000
14	Թաիլանդ	1257600	1220256	1153550
15	Իսպանիա	1205749	1115987	1179466
16	Մալազիա	1174334	1140210	1014000
17	Լեհաստան	1162000	1123000	1059783
18	Պերու	1084815	1019935	964407
19	Սյամմար	1079062	1015856	923131
20	Կոլումբիա	1075135	1066943	1019864.3
	Ընդամենը	67039127	65071895	62028805

* A – Քանակ (տոննա),
** B – Արժեքը (1000 ԱՄՆ դոլար),
*** C – 1 տոննայի արժեքը:

Հավի մսի արտահանումը										
h/h	Երկիր	2011թ.			2010թ.			2009թ.		
		A*	B**	C***	A	B	C	A	B	C
1	Բրազիլիա	3569903	7063214	1978.5	3460760	5789272	1672.8	3265749	4817758	1475.2
2	ԱՄՆ	3445080	3958840	1149.1	3297309	3407812	1033.5	3511170	3494862	995.4
3	Նիդերլանդներ	995945	2208782	2217.8	878132	1869332	2128.8	731750	1713929	2342.2
4	Հոնկոնգ	761453	857134	1125.7	695393	814647	1171.5	461161	558419	1210.9
5	Ֆրանսիա	426133	1081883	2538.8	381245	864757	2268.2	348464	808824	2321.1
6	Բելգիա	407928	948835	2326.0	385188	823487	2137.9	344015	768900	2235.1
7	Լեհաստան	303732	690016	2271.8	285852	572331	2002.2	214688	465503	2168.3
8	Գերմանիա	287543	695142	2417.5	269292	583023	2165.0	251493	568124	2259.0
9	Արգենտինա	266487	432099	1621.5	251019	379140	1510.4	209271	259873	1241.8
10	Թուրքիա	234148	380772	1626.2	138395	202257	1461.4	114166	149632	1310.7
11	ՄԹ	225420	358878	1592.0	215292	306723	1424.7	202140	268251	1327.1
12	Չինաստան	168243	431820	2566.6	164698	349380	2121.3	131642	264858	2012.0
13	Կանադա	124573	199312	1600.0	128882	192138	1490.8	132753	192183	1447.7
14	Իսպանիա	113769	207268	1821.8	95609	158339	1656.1	65163	122133	1874.3
15	Իտալիա	86759	219499	2530.0	86232	194480	2255.3	55704	146791	2635.2
16	Հունգարիա	81178	212105	2612.8	57841	151858	2625.4	35735	112155	3138.5
17	Չիլի	80029	219377	2741.2	73341	169166	2306.6	81407	165230	2029.7
18	Բելառուս	73605	154558	2099.8	37692	75638	2006.7	20457	41575	2032.3
19	Ռումինիա	73182	208970	2855.5	54652	103970	1902.4	29767	61067	2051.5
20	Դանիա	72507	171199	2361.1	84915	192850	2271.1	83715	209289	2500.0
	Ընդամենը	11797617	20699703	1754.6	11041739	17200600	1557.8	10290410	15189356	1476.1

ՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՐՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱ

ԳԱՎԻԹ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, *տ.գ.դ.*

*ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
ավագ գիտաշխատող*

ԼԵՎՈՆ ԽԱՀԱՏՐՅԱՆ, *տ.գ.բ.*

*ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
գիտաշխատող*

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ, *տ.գ.բ.*

*ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի
գիտաշխատող*

Համառոտագիր

Ներկայումս պարենային անվտանգությունը յուրաքանչյուր երկրի ազգային անվտանգության կարևորագույն հիմնախնդիրն է: Շատ երկրներում պարենային անվտանգությունը գտնվում է ցածր մակարդակի վրա, որի պատճառով այդ երկրները ներմուծում են անհրաժեշտ պարենը, իսկ այն երկրներում, որտեղ կա պարենային ավելցուկ, արտահանում են այլ երկրներ: Հոդվածը նվիրված է առավել պահանջված պարենային ապրանքների արտադրության և արտահանման միջազգային ցուցանիշների ուսումնասիրությանը և վերլուծությանը, ինչպես նաև դրանց զարգացման միտումների բացահայտմանը:

Բանալի բառեր. *պարեն, համաշխարհային շուկա, արտադրություն, արտահանում, գներ:*

ПРОИЗВОДСТВО И ЭКСПОРТ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ НА МИРОВОМ РЫНКЕ

ДАВИД АРУТЮНЯН, *ծ.գ.դ.*

*старший научный сотрудник
Института экономики
им. М. Котаняна НАН РА*

ЛЕВОН ХАЧАТРИАН, *կ.գ.բ.*

*научный сотрудник
Института экономики
им. М. Котаняна НАН РА*

МЕРУЖАН МАРКОСЯН, *կ.գ.բ.*

*научный сотрудник
Института экономики
им. М. Котаняна НАН РА*

Аннотация

В настоящее время продовольственная безопасность является одной из ключевых проблем в системе национальной безопасности любой страны. Во многих странах мира продовольственная безопасность находится на низком уровне, в связи чем эти страны импортируют необходимое количество продовольствие, а страны, имеющие избыток продовольствия, их экспортируют в другие страны. Статья посвящена изучению и анализу мировых показателей производства и экспорта наиболее востребованных продовольственных товаров, а также выявлению тенденций их развития.

Ключевые слова: *продовольствие, мировой рынок, производство, экспорт, цены*

PRODUCTION AND EXPORT THE FOOD IN THE WORLD MARKET

DAVID HARUTYUNYAN

*Doctor of Sciences (Economics)
Senior Research Associate
M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences
Republic of Armenia*

LEVON KHACHATRYAN

*Candidate of Sciences (Economics)
Research Associate
M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences
Republic of Armenia*

MERUZHAN MARKOSYAN

*Candidate of Sciences (Economics)
Research Associate
M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences
Republic of Armenia*

Abstract

Currently the food security is one of the most important issues of the national security of each country. In many nations food security is not addressed properly, thus forcing these nations to import required quantities of food items, but those nations that report food surplus export this surplus to other nations. The article studies and analyzes the international indicators of production and export of the most demanded food items, and identifies the recent development patterns in this field.

Keywords: *food, international market, production, export, prices.*